

УДК 347.121

Анатолій Кодинець,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри інтелектуальної власності

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

КОНЦЕПЦІЯ ПРАВ НА БЕЗТІЛЕСНІ РЕЧІ: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ ТА СУЧАСНЕ РОЗУМІННЯ

Стаття присвячена розгляду теоретичних аспектів визначення правової природи категорії «безтілесні речі» як з позиції класичної римської юриспруденції, так і з огляду на сучасне праворозуміння, аналіз концепції методології юридичної регламентації приватноправових відносин, у тому числі відносин у сфері використання результатів творчої діяльності та інформації. На підставі дослідження резюмується, що у чинному законодавстві відсутні передумови для розширеного тлумачення категорії «безтілесні речі», за якого нею охоплюються не лише права, а й будь-які нематеріальні блага, які є об'єктом цивільних прав. За такого підходу здійснюватиметься штучне перенесення правового режиму речей на нематеріальні блага, що ускладнюватиме адекватне правове регулювання відносин з приводу їх використання, належного та ефективного захисту суб'єктів.

Ключові слова: безтілесна річ, речові права, майно, римське право, інформація, результат інтелектуальної діяльності, цивільне законодавство.

Розвиток та існування сучасної юриспруденції неможливе без впливу римського приватного права. Римські юристи не лише сформували основи засади сучасного приватного права, а й досить активно використовували його категорії, юридичні конструкції та норми. Більшість інститутів цивільного права виникли та набули свого поширення в римській юриспруденції, тому європейські держави, формулюючи своє національне цивільне законодавство, застосовували надбання римського права як найбільш досконалі на той момент системи приватноправового регулювання суспільних відносин. «Контракт», «делікт», «корпорація», «кондомініум», «цесія», «фіск» та багато інших дефініцій були розроблені римськими юристами та є основою категоріального апарату приватного права сучасності.

Однак у римському праві існує ряд положень та норм, що взагалі не були сприйняті наступними епохами. Манципні та неманципні речі, легісакційний та формулярні процеси, батьківська влада (*patria potestas*) є притаманними, насамперед, римському праву. Римські юристи також виробили ряд правових категорій, щодо яких і наразі тривають активні на-

укові дискусії. До таких неоднозначних положень римської юриспруденції, безсумнівно, належить конструкція «безтілесні речі» (*res incorporales*).

Зазначеними факторами зумовлюється актуальність даного дослідження, присвяченого розгляду основних теоретичних аспектів визначення сутності правової категорії «безтілесні речі» та її застосування в сучасному цивільному праві.

Зазначені питання були предметом наукового дослідження представників різних галузей юридичної науки, зокрема Д. В. Дождєва, Т. С. Демченко, Д. В. Мурзіна, О. А. Підпригори, Г. Ф. Шершеневича, Є. О. Харитонова, О. І. Харитонові, С. І. Шимон та інших науковців, що формують наукове підґрунтя дослідження проблем даної публікації.

Метою даної публікації є дослідження теоретичних аспектів правової природи безтілесних речей як із позиції класичної римської юриспруденції, так і з огляду на сучасне праворозуміння вченими-цивілістами, окреслення концепції методології юридичної регламентації приватноправових відносин, у тому числі відносин у сфері використання результатів творчої діяльності та інформації.

Насамперед слід наголосити, що відомості про безтілесні речі в римських першоджерелах практично вичерпуються фрагментом з Інституцій Гая. Відомий римській юрист Гай зазначав, що безтілесні — це ті речі, які не можуть бути відчуті; до таких належать ті, що визначаються правом, наприклад, спадщина, узуфрукт, зобов'язання, укладені в будь-який спосіб. І неважливо, що до спадщини включаються тілесні речі, бо і плоди, які збираються з землі, є тілесними, а також і те, що нам належить за яким-небудь зобов'язанням, здебільшого є тілесною річчю — земля, раб, гроші — тому що саме право спадкування, і право користування і отримання плодів, і саме право із зобов'язання є безтілесними [1]. Цей фрагмент практично дослівно перенесено до Дигест.

Позиції вчених-романістів щодо трактування зазначеного положення давньоримського юриста досить відрізняються від відкритого несприйняття концепції безтілесних речей до її розуміння як універсальної правової категорії, що охоплює всі види прав та нематеріальних об'єктів.

На початку ХХ ст. Ю. С. Гамбаров зазначав, що саме поняття «тілесна річ» являє собою плеоназм, оскільки будь-яка річ тілесна вже у силу свого поняття, а назва «безтілесна річ» містить у собі внутрішню суперечність, оскільки безтілесністю виключається саме поняття речі. Про відмінність між тілесними і безтілесними речами можна ще говорити стосовно об'єктів права в цілому, але для вчення про речі воно не має жодного значення [2].

На думку Д. Д. Грімма, не можна розглядати римський поділ речей на *res corporales* і *res incorporales* як поділ об'єктів права. Проте цей поділ має цілком визначений сенс, якщо розглядати *res corporales* і *res incorporales* як складові частини майна: потрібно тільки виходити не з суто наукового, а з повсякденного уявлення про майно. На побутовому рівні право власності постійно змішується зі своїм об'єктом, ототожнюється з ним [3].

Негативно сприймав концепцію безтілесних речей також К. П. Победоносцев, який наголошував, що приклад римського законодавства навряд чи заслуго-

вує наслідування, бо римський поділ сам по собі не має юридичної визначеності і не викликаний практичною потребою, а заснований, скоріш за все, на неточному вживанні термінів, перенесених із просторіччя до сфери юридичних відносин [4].

В. М. Хвостов, трактуючи положення про безтілесні речі у цьому аспекті наголошував, що Гай класифікує не речі, а права, які входять до складу майна, і хоче сказати наступне. Деякі з суб'єктивних цивільних прав надають суб'єкту повне панування над річчю; говорячи про таке право, ми можемо прямо назвати його об'єкт — тілесну річ; інші ж суб'єктивні права або мають об'єктом щось не тілесне, або ж надають суб'єкту неповне панування над тілесною річчю. Першого роду права, тобто права власності, Гай ототожнює з їх об'єктом і називає *res corporales*, а другі, на противагу першим, він називає *res incorporales*. Таким чином, слово «*res*» вживається Гаєм, по суті, не в сенсі речі, а в сенсі права [5].

Один із найбільш відомих дореволюційних романістів С. А. Муромцев також вказував, що у Гая є поділи, які засновані на непорозуміннях, на співставленні ознак, помилково прийнятих за однорідні. Таким є поділ речей на тілесні і на безтілесні. В цьому поділі за безтілесні речі прийнято те, що насправді становлять відносини, права [6].

Відомий сучасний романіст Д. В. Дождев наголошує на практичному значенні поділу речей на тілесні та безтілесні — спеціальний аспект вчення про безтілесні речі полягає в тому, що навіть права можуть вважатися об'єктом володіння. Класифікація функціонально визначених прав на речі — узуфрукт, сервітути — серед *res incorporales* відображає особливості підходу римської правової думки до таких явищ, вважаючи, наприклад, узуфрукт *res*, об'єктом, римляни могли говорити про його належність особі за парадигмою «*meum esse*», так само як власнику належить тілесна річ в її функціональній цілісності, а також про володіння узуфруктом — *quasi possessio* (що відображало повноваження узуфруктарія на посесорні інтердикти) [7].

Таким чином, вчені-романісти, наголошуючи на недосконалості римського поділу речей на тілесні і безтілесні, вод-

ночас трактували природу *res incorporales* як права, які, безумовно, не мають матеріального субстрату, проте також входять до категорії майна, що може переходити у порядку спадкування та на підставі інших цивільно-правових правочинів.

Розгляд положень Гая про безтілесні речі та їх тлумачення сучасними та дореволюційними романістами дозволяє підкреслити ряд аспектів.

По-перше, під категорією «безтілесні речі» давньоримські юристи розуміли, насамперед, не речі в їх звичайному матеріальному сенсі, а майнові права, що виникають з приводу речей, за винятком права власності. Останнє римські юристи не відокремлювали від його об'єкта, а тому відносили до групи тілесних речей.

Дане положення не викликає дискусії і серед сучасних прихильників концепції «безтілесні речі». Зокрема Д. В. Мурзін [8] з посиланням на підручник І. Б. Новицького та І. С. Перетерського наголошує, що, насамперед, треба відзначити: абсолютно безперечним є тлумачення, згідно з яким доводиться визнати, що, розділяючи речі на тілесні і безтілесні, Гай розуміє під останніми не речі в сенсі предметів зовнішнього світу, а саме права [9].

Відомий вітчизняний романіст О. А. Підпригора також вказував на цю обставину: «...наявні джерела підтверджують, що до безтілесних речей римляни відносили не речі в значенні предметів матеріального світу, а саме права» [10]. Тому позиція щодо розуміння римською юриспруденцією як безтілесних речей, насамперед майнових прав, не викликає суттєвого заперечення серед науковців.

По-друге, метою поділу речей на тілесні та безтілесні була потреба обґрунтувати особливі способи передачі прав на безтілесні речі (*res incorporales*), відмінні від передачі права власності на матеріальні речі (*res corporales*). У римському праві передача права власності відбувалася на підставі особливої процедури вручення набувачеві речі (*traditio*), якій мала передувати домовленість сторін. Передача майнових прав (безтілесних речей) здійснювалася на підставі домовленості суб'єктів, яку не потрібно було додатково підтверджувати зазначе-

ною процедурою. Так, для виникнення права на сервітут достатньо було угоди між його власником та набувачем [11]. Д. В. Дождєв також наголошує, що набуття сервітутів здійснювалося за допомогою актів з реальним ефектом: *mancipatio* (для сервітутів сільських маєтків) і *in iure cessio* (і для сільських, і для міських). *Traditio* для цієї мети не застосовувалася, оскільки сервітуту вважалися *res incorporales* [12].

Тому зазначений поділ речей мав важливе практичне значення — передача безтілесних речей відбувалася за процедурою передачі прав (*in iure cessio*), а не за процедурою відчуження матеріальних речей (*traditio*).

По-третє, поділ Гаєм речей на тілесні та безтілесні базувався та відображав положення домінуючої у ті часи філософської концепції виокремлення світу речей та світу ідей.

Відомий грецький філософ Платон вважав, що справжні цінності буття утворюють особливий позафізичний світ — Гіперуранію. Цей світ складають безтілесні прообрази, зразки, проекти, ідеї, ейдоси речей, тварин, людей, чеснот та цінностей. Ейдоси (ідеї) ніким і нічим не народжені, існують вічно, вони незмінні й непорушні. Світ, який ми знаємо, — це лише тіні світу ейдосів [13].

Тобто поділ речей на тілесні та безтілесні є відображенням в юриспруденції основних світоглядних принципів античної філософії — платонівської концепції про світ речей (матеріальний світ) і світ ідей (Гіперуранію) — тому, закономірно, що такий поділ набув поширення серед римських юристів, а у подальшому був закріплений у Дигестах.

Цими факторами, мабуть, зумовлюється та обставина, що хоча поділ речей на тілесні та безтілесні у римському праві трактується романістами дискусійно, а подекуди, навіть, скептично, проте такий поділ мав ґрунтовні теоретичні передумови та важливе практичне значення.

У сучасній цивілістичній науці до категорії «безтілесні речі» спостерігається неоднозначне ставлення. Окремі вчені загалом негативно оцінюють застосування цієї дефініції для характеристики цивільно-правових явищ та процесів. Зокрема М. К. Сулейменов ставиться до безтілесних речей скептично, зазначаю-

чи, що невірними є твердження про наявність так званих безтілесних речей. У даному випадку відбувається змішування з поняттям «майно», яке ширше, ніж поняття «рід», і включає в себе, крім речей, ще й зобов'язальні права. Тому якщо на готівкові кошти у суб'єкта виникає право власності, то на безготівковій гроші, що знаходяться в банківському обороті, — зобов'язальне право вимоги [14].

Інші науковці вважають за можливе використання категорії «безтілесні речі», у тому числі для формування правового режиму окремих об'єктів цивільних прав. Так, С. С. Алексєєв, аналізуючи нові прийоми регулювання приватної сфери в умовах сучасної економіки, зазначає, що всупереч думці ряду дослідників, які сповістили про «кінець» класичного цивільного права, зазначені зміни знаходять цілком задовільне пояснення у фундаментальних цивільно-правових категоріях, наприклад, у понятті «безтілесні речі», виробленому ще в римській юриспруденції. Та й подальший розвиток категоріального апарату цивільного права на такій основі — перспектива цілком виправдана, конструктивна, очікувана [15].

У сучасній юриспруденції можна виділити два підходи до визначення категорії «безтілесні речі». По-перше, концепція, згідно з якою під безтілесним майном розуміються майнові права, які тільки формально віднесені до речей, хоча насправді не є матеріальними речами. На думку її прихильників, в основі такого підходу є практична доцільність, потреба в уніфікації правового режиму різномірних об'єктів цивільних прав, хоча такий підхід не відображає суті самих явищ.

Згідно з позицією представників цього підходу під безтілесними речами найчастіше розуміються права, що мають вартість і грошову оцінку. У цьому випадку безтілесні речі зводяться до майнових прав, певним чином формалізованих і названих речами. Зокрема К. І. Скловський вважає, що коли права вимоги розглядаються як об'єкти права (безтілесні речі — *res incorporales*), стає можливим застосовувати до цих прав, вважаючи їх за речі, режим речового права; цей прийом визнається іноді

ефективним, а з точки зору юридичної техніки — зручним [16].

Прихильником ідеї безтілесного майна є також Р. Сават'є, який висловив думку, що з моменту, коли виникає можливість продажу права, це право стає річчю (безтілесною) [17].

У цілому зазначена концепція відповідає уявленням давньоримських юристів про безтілесні речі, під якими розумілися, насамперед, майнові права. Вона знаходить своє законодавче закріплення також у ряді норм Цивільного кодексу України. Хоча ЦК України не містить категорії «безтілесні речі», а рід визначає як предмет матеріального світу, що до якого можуть виникати цивільні права та обов'язки (ст. 179 ЦК України), законодавством допускається можливість участі майнових прав у цивільному обороті. Зокрема згідно зі ст. 656 ЦК України предметом договору купівлі-продажу можуть бути майнові права. До договору купівлі-продажу майнових прав застосовуються загальні положення про купівлю-продаж, якщо інше не випливає зі змісту або характеру цих прав. Майнові права, якими дарувальник володіє або які можуть виникнути у нього в майбутньому, можуть бути також предметом договору дарування (ч. 2 ст. 718 ЦК України).

Згідно з позицією представників іншої — ширшої — концепції розуміння сутності безтілесних речей цією категорією охоплюються не лише майнові права, а й будь-які об'єкти, які являють собою «ідеальний» нематеріалізований об'єкт.

На думку Д. В. Мурзіна, ця концепція означає відхід від класичної концепції речових прав, викликаний новими явищами в економіці, коли операції з майновими правами відтісняють на другий план операції з реальними речами. Однак у силу певної консервативності і статичності права, відповідно до цивільно-правової доктрини, щодо безтілесних речей (по суті, прав, що мають нематеріальний характер) діють деякі умови обігу, властиві для матеріальних, «тілесних» об'єктів права власності [18].

Ю. С. Гамбаров ще на початку ХХ ст. писав, що європейська юриспруденція створює нову, відмінну від римської, категорію безтілесних речей, що охоплює

собою всі блага, які не мають тілесного буття, але захищаються об'єктивним правом. Це — не більш як фікція речі для таких об'єктів права, які, не володіючи властивостями речі, тим не менш, прирівнюються до цієї останньої. Сюди належать, головним чином, так звані «нематеріальні блага», тобто наукові, художні, промислові та інші духовні продукти нашої діяльності, які, проявляючись зовні, отримують відому самостійність і майнову цінність [19].

По суті представниками зазначеного підходу здійснюється розмивання римської конструкції «безтілесні речі». Правовий режим безтілесної речі пропонується поширити не лише на майнові права як об'єкти цивільного обороту, а й на інші види об'єктів, які мають нематеріальну природу — інформацію, результати інтелектуальної, творчої діяльності тощо.

Підставою обґрунтування зазначеного «оречевлення» нематеріальних благ через конструкцію безтілесної речі є необхідність законодавчого регулювання таких відносин не за рахунок формування нового законодавства, а шляхом застосування інструментарію речового права. Так, Д. В. Мурзін підкреслює, що до того моменту, як правовідносини з приводу багатьох сучасних нематеріальних об'єктів будуть врегульовані законодавчо, тільки принципове визнання цих об'єктів об'єктами права власності здатне забезпечити їх власникам адекватний і надійний захист [20].

Зазначене положення видається достатньо сумнівним: замість розробки законодавства, яке б в умовах інформаційного суспільства належним чином регулювало інформаційні відносини та відносини у сфері творчої діяльності, автор пропонує використовувати інститут права власності, сформований римськими юристами ще в античну епоху.

Водночас саме у сфері тлумачення сутності прав на результати творчості знаходить своє значне поширення пропріетарна концепція — теорія, що обґрунтовує поширення регулювання відносин у сфері інтелектуальної діяльності та інформації нормативних положень речового права. Прихильників пропріетарної теорії у сучасній юриспруденції можна умовно поділити на дві групи. Перші

виступають за автоматичне перенесення на результати інтелектуальної, творчої діяльності правового режиму власності, вказуючи на необхідність визнання «права власності на всі результати інтелектуальної діяльності», підкреслюючи, що «принципової різниці у правомочностях власника і суб'єкта права інтелектуальної власності немає» [21]. Інші — характеризують право інтелектуальної власності як особливий вид права власності, об'єктом якого є безтілесні речі, зміст права на які не відрізняється від прав власника. Зокрема Т. С. Демченко зазначає, що «товарний знак є беззаперечно майном — безтілесною річчю, має економічну цінність та може бути привласненою, а правові можливості його власника за обсягом нічим не відрізняються від прав власника матеріального об'єкта» [22].

Вищенаведені доводи видаються дискусійними. Викликає заперечення тлумачення товарного знака як безтілесної речі та поширення на нього категорії «майно». Як було вище зазначено, у римському праві категорією «безтілесні речі» охоплюються права майнового характеру, що можуть виступати об'єктами цивільного обороту. Водночас результати інтелектуальної, творчої діяльності, що є об'єктами охорони права інтелектуальної власності, цивільне законодавство визначає як нематеріальні блага. Оскільки останні становлять самостійний об'єкт цивільних прав, відмінний від поняття «суб'єктивне право», тому на них не може бути поширена конструкція безтілесної речі.

Поширення конструкції «безтілесні речі» на відносини у сфері інформації та результатів інтелектуальної діяльності має важливе практичне значення — розпорядження та захист таких нематеріальних благ здійснюватиметься у формі договорів та способів захисту речових прав, насамперед, права власності. Проте наразі не викликає суттєвих заперечень той факт, що віндикація, купівля-продаж, оренда, дарування чи поставка не можуть застосовуватися для захисту та розпорядження правами інтелектуальної власності. Регулювання таких відносин відбувається на підставі особливих договорів (ліцензійний договір, договір про передання виключних май-

нових прав інтелектуальної власності), а їх захист також має свої особливості. Тому норми, положення та інститути речового права не можуть застосовуватися для регламентації відносин у сфері нематеріальних благ, навіть у випадку, якщо за ними закріпити правовий режим безтілесних речей.

Підсумовуючи дослідження теоретичних аспектів правової природи безтілесних речей, слід наголосити, що поділ речей на тілесні та безтілесні та розвиток конструкції «безтілесні речі» (*res incorporeales*) у римському праві є відображенням та трансформацією римською юриспруденцією античної філософської концепції про світ речей та світ ідей. Проте такий поділ мав важливе практичне значення — передача безтілесних речей відбувалася за процедурою передачі прав, а не за процедурою відчуження матеріальних речей. Аналіз першоджерел та поглядів вчених-романістів підтверджує той факт, що до безтілесних речей римляни відносили не речі як предмети матеріального світу, а саме майнові права, які виникають у сфері цивільного обороту.

У сучасній юриспруденції конструкція «безтілесні речі» також може застосовуватися, але лише у тому значенні, якого їй надавали розробники, тобто для позначення майнових прав. За ЦК

України майнові права можуть бути предметом цивільно-правових договорів, набуватися та відчужуватися різними способами та формами.

У чинному законодавстві відсутні передумови для розширеного тлумачення категорії «безтілесні речі», за якою нею охоплюватимуться не лише права, а й будь-які нематеріальні блага, які є об'єктом цивільних прав. За такого підходу здійснюватиметься штучне перенесення правового режиму речей на нематеріальні блага, у тому числі інформацію та результати інтелектуальної, творчої діяльності, що, безумовно, ускладнюватиме адекватне правове регулювання відносин з приводу їх використання, належний та ефективний захист їх суб'єктів.

У цьому контексті слід навести влучне висловлювання відомого цивіліста Г. Ф. Шершеневича, який, аналізуючи право власності, наголошував, що порядок виникнення, переходу, припинення, захисту речових прав розрахований саме на їх матеріальний зміст, і тому поширення цих правил на зовсім іншу сферу може створити небажане змішування уявлень у теорії та практиці. Поширювати поняття про речові права на права, які не мають своїм об'єктом речі, уявляється теоретично незручним [23].

ПРИМІТКИ

1. Дождев Д. В. Римское частное право : учеб. для вузов / Д. В. Дождев ; под общ. ред. В. С. Нерсисянца. — 2-е изд., изм. и доп. — М. : НОРМА-ИНФРА-М, 1999. — С. 359.
2. Гамбаров Ю. С. Гражданское право. Общая часть / Ю. С. Гамбаров. — М. : Зерцало (в серии «Русское юридическое наследие»), 2003. — С. 591.
3. Гримм Д. Д. Лекции по догме римского права / Д. Д. Гримм ; под ред. В. А. Томсинова. — М. : Зерцало (в серии «Русское юридическое наследие»), 2003. — С. 102.
4. Победоносцев К. П. Курс гражданского права : в 3 ч. / К. П. Победоносцев. — М. : Статут (в серии «Классика российской цивилистики»), 2002. — Первая часть: Вотчинные права. — С. 87.
5. Хвостов В. М. Система римского права : учебник / В. М. Хвостов ; вступ. ст. : Е. А. Суханов, В. А. Томсинов. — М. : СПАРК, 1996. — С. 125.
6. Муромцев С. А. Гражданское право Древнего Рима / С. А. Муромцев ; отв. ред. А. Д. Рудоквас ; науч. ред. В. С. Ем. — М. : Статут (в серии: «Классика российской цивилистики»), 2003. — С. 460.
7. Дождев Д. В. Зазнач. праця. — С. 360.
8. Мурзин Д. В. Бестелесные вещи / Д. В. Мурзин // Цивилистические записки : межвуз. сб. науч. трудов. — Вып. 3 (К 80-летию С. С. Алексеева). — М. : Статут ; Екатеринбург : Ин-т частного права, 2004. — С. 319.
9. Римское частное право / под ред. И. Б. Новицкого и И. С. Перетерского. — М. : Юристь, 1996. — С. 148.

10. Підпригора О. А. Римське приватне право : підручник / О. А. Підпригора. — 3-те вид., перероб. та допов. — К. : Ін Юре, 2001. — С. 154.
11. Муромцев С. А. Знач. праця. — С. 149.
12. Дождев Д. В. Знач. праця. — С. 450.
13. Платон [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://uk.wikipedia.org/wiki/Платон>.
14. Цит. за: Братусь Д. Институт «бестелесных вещей» в гражданском праве / Д. Братусь // Юрист. — 2004. — № 2 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.law.edu.ru/doc/document.asp?docid=1236166>.
15. Алексеев С. С. Гражданское право в современную эпоху / С. С. Алексеев // Избранное. — М. : Статут, 2003. — С. 156—157.
16. Скловский К. И. Собственность в гражданском праве : учеб.-практ. пособ. / К. И. Скловский. — М. : Дело, 2000. — С. 59.
17. Саватье Р. Теория обязательств / Р. Саватье. — М. : Прогресс, 1972. — С. 53—54.
18. Мурзин Д. В. Знач. праця. — С. 337.
19. Гамбаров Ю. С. Знач. праця. — С. 589—590.
20. Мурзин Д. В. Знач. праця. — С. 343.
21. Право інтелектуальної власності : підруч. для студ. вищих навч. закладів / за ред. О. А. Підпригори, О. Д. Святоцького. — К. : Ін Юре, 2002. — С. 63.
22. Демченко Т. С. Охорона товарних знаків (порівняльно-правовий аналіз) : монографія / Т. С. Демченко. — К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2004. — С. 60.
23. Шершеневич Г. Ф. Учебник русского гражданского права [Електронний ресурс] / Г. Ф. Шершеневич. — М., 1995. — Режим доступу : http://lawdiss.org.ua/books/912.doc.html#_Toc42402181.

Кодинец Анатолий. Концепция прав на бестелесные вещи: исторический аспект и современное понимание.

Статья посвящена рассмотрению теоретических аспектов определения правовой природы категории «бестелесные вещи» как с позиции классической римской юриспруденции, так и учитывая современное правопонимание, анализ концепции методологии юридической регламентации частноправовых отношений, в том числе отношений в сфере использования результатов творческой деятельности и информации. На основании исследования делается вывод, что в действующем законодательстве отсутствуют предпосылки для расширенного толкования категории «бестелесные вещи», при котором ею охватываются не только права, но и любые нематериальные блага. При таком подходе будет осуществляться искусственное перенесение правового режима вещей на нематериальные блага, что приведет к усложнению адекватного правового регулирования отношений по их использованию, надлежащей и эффективной защите прав субъектов.
Ключевые слова: бестелесная вещь, вещные права, имущество, римское право, информация, результат интеллектуальной деятельности, гражданское законодательство.

Kodynets Anatolyi. The concept of rights to incorporeal things: historical aspects and current understanding.

Development and existence of modern jurisprudence is not possible without the influence of the Roman private law. Roman lawyers not only formed the basis of the foundations of modern private law, but also used actively its category, legal structures and norms. Most of the institutions of civil law were originated and were spreaded by the Roman law. European countries created their national system of civil law with the help of the Roman law as the most perfect at that time a private system of regulation of social relations. «Contract», «delict», «corporation», «condominium», «property», «fisk» and many other definitions have been developed by the Roman jurists, however, is the basis of categorical apparatus of modern private law. However, in Roman law there are some provisions and standards, which were not accepted by lawyers of subsequent periods. Mancipny and not mancipny things, legisactionary and formulary processes, parental authority (patria potestas) is inherent primarily Roman law. Roman lawyers also developed a number of legal categories which are now have active

discussions and scientific disputes. These ambiguous provisions of the Roman law, of course, belongs to construction «incorporeal things» (res incorporales). These factors due to the relevance of the study on the review of the basic theoretical aspects of determining the nature of the legal category of «incorporeal things», and its usage in the modern civil law.

In the article are made the conclusion that the division of things on corporal and incorporeal, the creation and development of «incorporeal things» (res corporales) in Roman law is a reflection of the transformation by the Roman law the ancient philosophical concept of the world of things and the world of ideas. However, this division was of great practical value — the transfer of incorporeal things happening on the procedure of transfer the rights, rather than the procedure of transfer the material things. Analysis of primary sources and views scientists confirms the fact that to the incorporeal things were understood by the Roman lawyers not as the things — objects of the material world, but as a property rights.

In modern jurisprudence the category of «incorporeal things» can also be used, but only in the sense that it provided by its developers, that is, to refer to property rights. According to the Civil Code of Ukraine property rights may be the subject to civil law contracts, can be acquired and can be disposed in various ways and forms.

The article discusses the theoretical aspects of the definition the legal nature of the category of «incorporeal things» as with the position of the classical Roman law, and from the current legal understanding. The article is devoted to the analysis of methodology of legal regulation of private relations, including relations in the use of the results of creative activity and information. In the research is concluded that there is no prerequisites for broad interpretation category «incorporeal things» in current legislation. With such an approach will be an artificial transfer of the legal regime of the things on intangible benefits, that will complicate the adequate legal regulation on their use, proper and effective protection of human subjects.

Key words: *incorporeal thing, property rights, property, Roman law, information, intellectual property, civil law.*